

Nederlandstalige Vrouwenraad
Middaglijnstraat 10
1210 Brussel

www.vrouwenraad.be

nvr@amazone.be

info@vrouwenraad.be

Genderbril op drie decennia deeltijdse arbeid

- Inleiding
- Deeltijdse arbeid in arbeidsrecht en sociale zekerheid
- Evolutie in cijfers en figuren
- Evolutie overheidsmaatregelen
- Impact op werkloosheidsuitkeringen
- Impact op pensioenen
- En de vrouwenbeweging?

Inleiding

- Deeltijdse werknemers ontvangen gemiddeld minder loon dan voltijdse omdat:
 - Ze minder uren arbeid per week presteren
 - Hun uurloon trager evolueert dan dat van voltijdse werknemers (bij dezelfde functie en anciënniteit)
 - + Grotendeels vrouwen
 - Werken in sectoren met gemiddeld lagere lonen dan sectoren waarin meer mannen werken
 - Gevolgen voor sociale zekerheid: werkloosheid, ziekte- en invaliditeit, arbeidsongevallen en beroepsziekten, kinderbijslag, jaarlijkse vakantie, pensioenen
 - Focus op werkloosheid en pensioenen

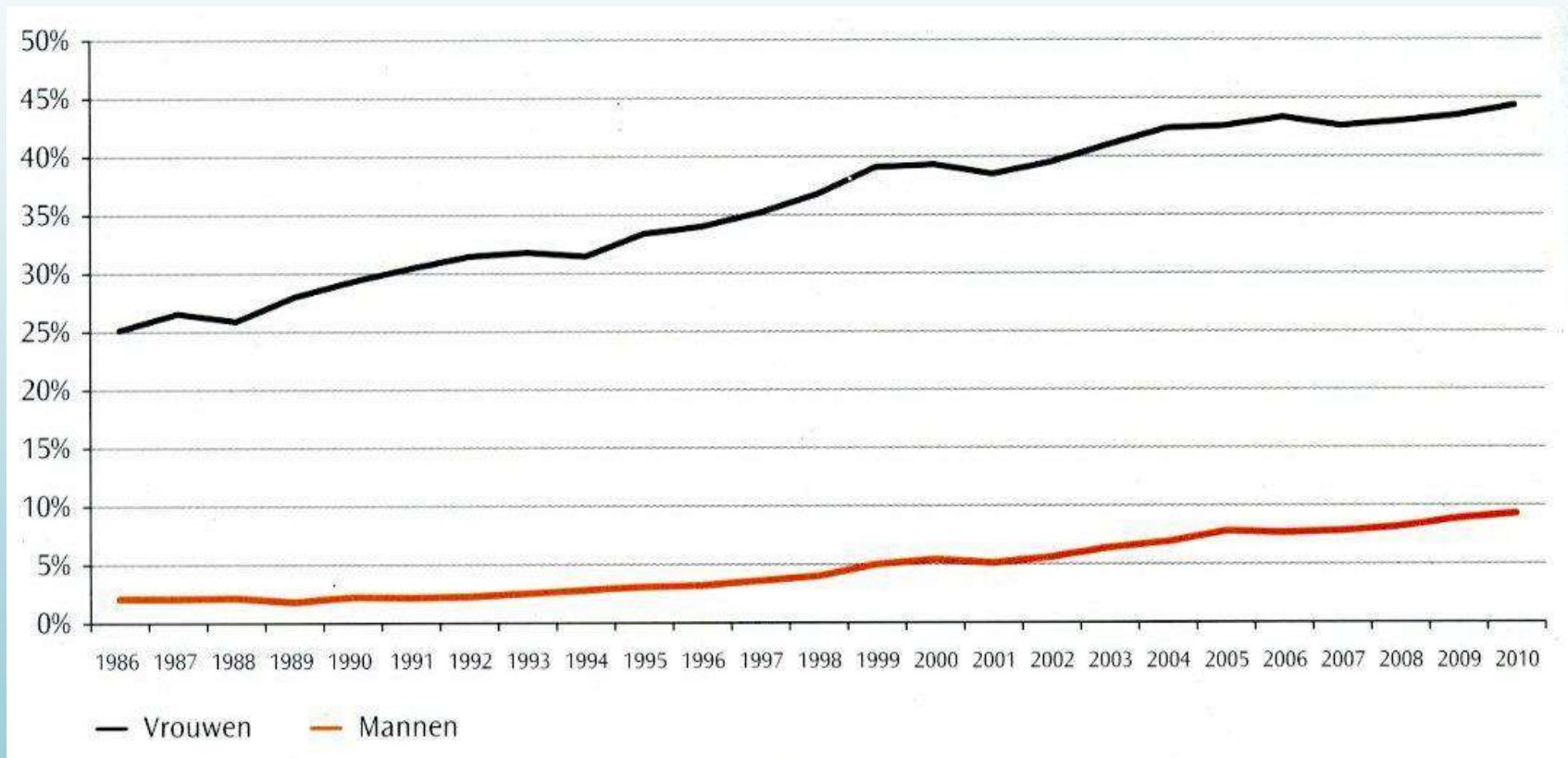
Deeltijdse arbeid in arbeidsrecht

- Arbeidsduur, berekend op weekbasis of als gemiddelde over een referentieperiode, bedraagt minder dan die van een voltijdse werknemer in een vergelijkbare situatie.
- Iedere prestatie mag in principe niet minder dan 3u duren.
- De wekelijkse duur van de prestatie mag niet lager liggen dan eenderde van de wekelijkse arbeidsduur van de voltijdse werknemer die in de onderneming tot dezelfde categorie behoort.
- Het beginsel van non-discriminatie: deeltijdse werknemers moeten op dezelfde manier worden behandeld als hun voltijdse collega's. Hun rechten kunnen wel, wanneer dit passend is, worden vastgesteld in verhouding tot hun arbeidsduur.
- Voor een gelijk werk of voor een werk van gelijke waarde in verhouding hetzelfde loon als de voltijdse werknemer.
- Werk dat regelmatig en vrijwillig gedurende een kortere periode gebeurt, dan de normale arbeidsduur in de onderneming voor voltijdse werknemers.

Deeltijdse arbeid in de sociale zekerheid

- Geen specifieke definitie
- Net als voltijdse werknemers onderworpen aan de algemene regeling van de sociale zekerheid (behalve: dienstboden en werknemers die occasionele arbeid verrichten)
- Werkloosheidsreglementering: een arbeidsregeling is deeltijds wanneer deze minder arbeidsuren per week omvat dan de maximale arbeidsduur in de onderneming

Evolutie deeltijdse arbeidsgraad v/m

Evolutie deeltijds werk volgens NACE sector

NACE -secties	2000	2005	2009	2011	2013
Huishoudelijke diensten	59,7	60,5	76,9	78,0	
Gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	43,5	48,0	48,2	49,1	49,6
Hotels en restaurants Verschaffen van accommodatie en maaltijden	46,0	47,7	43,2	47,4	51,5
Gemeenschappelijke voorzieningen, sociaal-culturele en persoonlijke diensten	30,7	29,1	30,9	32,9	
Groot- en kleinhandel; reparatie van voertuigen	29,1	31,8	30,3	30,3	29,4
Onderwijs	27,3	25,8	28,1	30,0	28,9
Onroerende goederen, verhuur en diensten aan bedrijven Exploitatie van en handel in onroerend goed	18,7	22,3	25,3	31,7	28,4
Financiële instellingen Financiële activiteiten en verzekeringen	14,5	21,6	21,5	23,1	21,3
Openbaar bestuur + defensie en verplichte sociale verzekeringen	17,8	18,8	21,3	23,1	21,6
Landbouw, jacht en bosbouw + visserij	25,6	25,1	18,3	23,0	24,5
Vervoer, opslag en communicatie (2011: vervoer en opslag; informatie en communicatie)	9,0	13,5	15,5	16,1 12,0	14,6 13,4
Verwerkende industrie	6,7	11,4	11,5	13,5	12,0
Winning van delfstoffen	4,3	7,4	10,7	12,3	
Productie en distributie van elektriciteit, gas en water (2011: van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht; van water, afval- en afvalwaterbeheer en sanering)	4,3	6,3	9,2	7,1 9,7	6,3 7,7
Bouwnijverheid	4,9	5,6	6,6	7,8	8,0
Extraterritoriale organisaties en lichamen	7,4	5,2	4,6	6,4	

Sectoren waarin grotendeels vrouwen deeltijds werken.

Evolutie motivatie om deeltijds te werken

Motivatie % deeltijds werkenden	1999	2005	2010	2013
(Brug)pensioen (a)		1,3	1,9	1,6
Vindt geen voltijds werk	24,6	15,9	11,0	9,1
Van voltijds naar deeltijds werk omwille van economische situatie bedrijf		1,1	0,8	0,8
Andere deeltijdse betrekking vult de hoofdactiviteit	2,7	2,8	3,7	3,8
Werkt in kader van deeltijds werken/deeltijds leren	1,9	2,8	3,0	2,7
Kan niet voltijds werken omwille van arbeidsongeschiktheid	2,6	3,0	4,5	5,2
Beroepsredenen (werksfeer,...)		0,7	0,8	0,7
Neemt de zorg voor kinderen op zich	25,8	-	0	0
Neemt de zorg voor eigen kinderen of andere afhankelijke personen op zich omwille van:				
Gebrek of zich niet kunnen veroorloven van gepast kinderopvang of/en opvang voor andere afhankelijke personen	-	6,0	6,8	3,1
Wil zelf de opvang van de kinderen of andere afhankelijke personen op zich nemen (c)	-	-	-	13,1
Andere redenen	-	9,8	9,3	2,1
Heeft andere persoonlijke of familiale redenen	22,4	33,0	31,6	28,1
Wenst geen voltijds werk	10,5	8,6	11,0	8,8
De gewenste job wordt enkel deeltijds aangeboden (b)	0	0	10,0	15,4
Andere redenen	9,3	15,0	5,6	5,5

a) Bijkomende antwoordmogelijkheid vanaf 2001

b) Bijkomende antwoordmogelijkheid vanaf 2009

c) Bijkomende antwoordmogelijkheid vanaf 2012

Voltijdse arbeid – algemene arbeidsduurvermindering – deeltijdse arbeid

- 1965: 45-urenweek in alle sectoren
- 1974: 40-urenweek via sociaal overleg (bekrachtiging 1978)
- 1975: vakbonden schuiven 36-uren week zonder loonverlies naar voor als oplossing voor hoge werkloosheid (oliecrisis)
- 1976: advies Commissie Vrouwenarbeid n.a.v. lobby diverse instanties voor uitbreiding deeltijdse arbeid
 - Deeltijdse arbeid mag niet verplicht worden; is geen oplossing voor werkloosheid/omvang tewerkstelling neemt niet toe
 - Andere oplossingen: algemene arbeidsduurverkorting (visie werknemers), aantal gerechtvaardigde afwezigheidsdagen bij ziekte van kind, kosteloze of voordelige kinder- en ouderenopvang,...
- 1977: negatief antwoord NAR over 36-uren week: loonkosten zullen stijgen

Voltijdse arbeid – algemene arbeidsduurvermindering – deeltijdse arbeid

- 1978: VBO pleit voor uitbreiding deeltijdse arbeid naar verwerkende industrie
- 1979: regering stelt 36-urenweek voor met een verplichting voor ondernemingen om 3% aanwervingen te doen – geen akkoord
- Sociale partners verlaten piste van arbeidsduurvermindering en zoeken diverse oplossingen: uitbouw deeltijdse arbeid, loopbaanonderbreking,..., thematische verloven, tijdskrediet
- Vanaf 1 januari 1999: algemene of wettelijke arbeidsduurvermindering naar 39u/week
- Vanaf 1 januari 2001: collectieve arbeidsduurvermindering tot 38u
- Vanaf 1 januari 2001: 4-dagenweek (privé-sector; bv. 4x9u/dag)
- Vanaf 1 oktober 2001: collectieve arbeidsduurvermindering tot minder dan 38u/week (privé-sector; bv. 37 of 36u/week)
- Vanaf 2003: algemene of wettelijke arbeidsduurvermindering naar 38 u/week

Evolutie overheidsmaatregelen

- Tot 1980: arbeidsrecht kent enkel voltijdse werknemers
 - Deeltijdse werknemers kunnen zeer moeilijk sociale zekerheidsrechten opbouwen; bv. beperking in tijd van recht op werkloosheidsuitkering.
- 1981: aanpassingen arbeidswet voor bevordering deeltijdse arbeid
 - Een aantal bedrijven en sectoren (bv. kassiersters, distributie) verplichten hun voltijdse werknemers deeltijds te gaan werken om massale ontslagen te vermijden, terwijl dat voor werknemers niet gebeurt. Ook de dienstensector veralgemeent de formule van de deeltijdse arbeid.
- *De verdeling van de arbeid gebeurt snel in jaren 1980: binnen één generatie en in sectoren waarin vooral vrouwen werken*
- *Individuele vorm van arbeidsherverdeling (gezinsniveau); geen herverdeling gezinsarbeid (tenzij onevenwichtig op gezinsniveau)*

Evolutie overheidsmaatregelen

- 1982: statuut vrijwillig en onvrijwillig deeltijdse werknemer
 - Vrijwillig: ontvangt enkel een deeltijds loon; uitkering na verlies job
 - Onvrijwillig: volledig uitkeringsgerechtigde werkloze die een deeltijdse baan aanvaardt om aan de werkloosheid te ontsnappen ontvangt deeltijds loon en combineert dit met een aanvullende werkloosheidsuitkering
- 1983: minister van Arbeid en Tewerkstelling beveelt deeltijds werken aan voor werknemers met gezinsverantwoordelijkheden
- **Voordelen werkgevers:** subsidies; vermindering van bijdragen; afwijkingen van bepaalde aspecten van het arbeidsrecht, zoals normaal betaalde overuren zonder ze te moeten betalen als overuren (aan 150%). Deeltijdse werknemers presteren geen overuren, zoals dat kan bij voltijdse werknemers, maar wel bijkomende uren.

Impact op de werkloosheidsuitkering

- Deeltijdse werknemer met voltijds gelijkgesteld
 - Uitkering bij verlies deeltijdse baan: alsof zij/hij een voltijdse baan verloren heeft; voor alle dagen van de week en voor onbepaalde tijd
- Vrijwillig deeltijdse werknemer:
 - Uitkering bij verlies deeltijdse baan: in verhouding tot verrichte prestaties
- Onvrijwillig deeltijdse werknemer:
 - Vóór 1991: 'werknemers met verkorte werktijd om aan de werkloosheid te ontsnappen': tot 1 januari 1996
 - Vanaf juni 1993: 'deeltijdse werknemer met behoud van rechten',
 - Tussen juni 1993 en december 1995 komen beide statuten samen voor.

Impact op de werkloosheidsuitkering

Onvrijwillig deeltijdse werknemer 1982-1992

- Principe 'onvrijwillig' deeltijds is in strijd met arbeidswetgeving (= deeltijdse arbeid gebeurt regelmatig en vrijwillig/als vrije keuze)
- Statuut onvrijwillig deeltijdse werknemer (gedeeltelijke werkloosheidsvergoeding) wordt zware last voor schatkist
- Eind jaren 1980 afbouw statuut onvrijwillig deeltijdse werknemer
 - beperking uitkeringsbedrag: van 100% van het referentemaandloon (in verhouding tot de niet-gepresteerde arbeidstijd) naar 87,5% in 1992
 - beperking recht op uitkering: toenemend aantal schorsingen deeltijds werkloze vrouwen en toenemende duur van de schorsingen
- Vanaf jaren 1990 vervaagt de overheid het onderscheid tussen vrijwillig en onvrijwillig deeltijds werk: ODW wordt steeds meer als vrijwillig deeltijds werk behandeld

Tabel: Evolutie van volledig en onvrijwillig deeltijds uitkeringsgerechtigde werklozen v/m

Jaren	Totaal UVW's	UVW vrouwen	UVW mannen	Totaal ODT's	ODT- vrouwen	ODT- mannen
1982	456.577	249.813	206.764	23.613	20.146	3.467
1983	504.962	270.007	234.955	40.311	33.238	7.073
1984	512.400	276.217	236.183	65.391	52.781	12.610
1985	509.045	278.358	230.688	97.896	77.764	20.132
1986	500.916	278.330	222.586	128.304	100.925	27.379
1987	500.670	277.904	222.766	151.849	120.216	31.633
1988	468.756	262.603	206.153	174.242	139.796	34.446
1989	436.813	245.699	191.114	197.452	160.441	37.011
1990	420.363	235.143	185.220	204.068	169.112	34.956
1991	442.643	242.309	200.333	195.964	166.157	29.807
1992	484.819	264.49	220.329	196.499	167.121	29.378
1993	550.162	298.175	251.987	165.316	140.944	24.372

Tabel: Evolutie van de beperking van het recht van de deeltijdse werknemers v/m - schorsingen

jaren	Totaal schorsingen	Vrouwen (% schors. DT in tot. Schors DT)	Mannen (% schors. DT in tot. Schors DT)	Vrouwen tot. schorsingen DT/aantal geschorsten %	Mannen tot. schorsingen DT/aantal geschorsten %
1982	3.775	2.922 (77,4%)	856 (22,6%)	14,2	4,8
1983	5.109	3.960 (77,5%)	1.149 (22,5%)	18,8	6,0
1984	5.635	4.353 (77,3%)	1.282 (22,7%)	20,8	7,3
1985	6.981	5.125 (73,4%)	1.856 (22,7%)	35,6	11,3
1986	6.449	4.772 (74,0%)	1.677 (26,0%)	27,5	10,3
1987	12.356	9.291 (75,2%)	3.065 (24,8%)	43,7	17,3
1988	10.742	8.464 (78,8%)	2.278 (21,2%)	42,2	12,0
1989	10.923	8.707 (79,7%)	2.217 (20,3%)	44,6	13,8
1990	11.319	9.255 (81,8%)	2.064 (18,2%)	44,6	13,1
1991	11.136	9.289 (83,4%)	1.847 (16,6%)	23,3	10,6
1992	10.822	9.050 (83,6%)	1.772 (16,4%)	24,7	9,3
1993	39.870	33.946 (85,1%)	5.924 (14,9%)	33,8	14,5

Impact op de werkloosheidsuitkering

Deeltijdse werknemer met behoud van rechten 1993-

- 1992: minister van Werk en Gelijke Kansen pleit voor anderhalve job per gezin - Zwaarste recessie sinds WO II
- 1993: crisisjaar – regering neemt Globaal Plan aan: o.a. maatregelen statuut deeltijdse werknemers/werklozen
- Sinds 1993: in principe geen bijkomende vergoeding voor periode van deeltijds werk; wel wanneer inkomen uit deeltijdse arbeid lager is dan voltijdse werkloosheidsvergoeding
 - Werkbereidheid onvrijwillig deeltijdse wordt in twijfel getrokken en dus kwalificatie als vrijwillig deeltijdse werknemer
- Nieuw vergoedingssysteem:
 - Deeltijdse werknemer met behoud van rechten met inkomensgarantie-uitkering (deze uitkering wordt enkel uitgekeerd indien de werkloze recht heeft op een werkloosheidsuitkering van minimum x euro/maand voornamelijk deeltijdse werknemers met gezinslast)
 - Deeltijdse werknemer met behoud van rechten zonder inkomensgarantie-uitkering (vanaf 1995 voor deeltijdse werkende samenwonenden)

Impact op de werkloosheidsuitkering

Deeltijdse werknemer met behoud van rechten 1993-

- Statuut onvrijwillig deeltijdse werknemer dooft uit en stopt op 1 januari 1996; het aantal uitkeringsdagen/maand vermindert van max. 17 naar 13; het uitkeringsbedrag daalt (met 10% vanaf 1 juni 1993; 25% 1994; 35% 1994; 35% 1995; 100% vanaf juni 1996)
- 1993: Deeltijdse werknemer met behoud van rechten:
 - Arbeidsduur is minstens een derde van een voltijdse baan
 - Inkomensgarantie-uitkering = de theoretische maanduitkering bij volledige werkloosheid vermeerderd met een toeslag afhankelijk van de gezinstoestand en verminderd met het nettoloon in de deeltijdse baan
- 1995: uitkering onderworpen aan een onderzoek naar de inkomsten van het huishouden waardoor de categorie samenwonenden, doorgaans vrouwen, direct geïsoleerd wordt. De meerderheid van deze vrouwen verliest daardoor het recht op een aanvullende uitkering.

Impact op de werkloosheidsuitkering

Deeltijdse werknemer met behoud van rechten 1993-

- 1996-1998: verbetering statuut deeltijdse werknemer met behoud van rechten en inkomensgarantieuitkering:
 - 1996: uitkering bedraagt 90% van de oorspronkelijke werkloosheidsuitkering in plaats van tweederde
 - 1997: verhoging forfaitaire toeslag voor samenwonenden zonder gezinslast en alleenstaanden
 - 1997: ook voor jobs die niet meer dan viervijfde van een voltijdse baan bedragen i.p.v. voordien drievierde
- 2005: forfaitair maandelijks bedrag wordt vervangen door aanvullend bedrag dat rekening houdt met het aantal gepresteerde uren tijdens het deeltijds werk
 - Enkel werknemers die minstens eenderde (55u/maand) van een voltijdse tewerkstelling werken, hebben nog recht op de aanvullende werkloosheidsuitkering of de inkomensgarantie:

Impact op de werkloosheidsuitkering

Deeltijdse werknemer met behoud van rechten 1993-

- Doel: aansporen om grote deeltijdbanen of voltijds werk te zoeken maar helaas te weinig aanbod
- Gevolg: werkloosheidsval (inkomen deeltijdse arbeid nauwelijks hoger of zelfs lager dan uitkering)
- Vanaf 1 juli 2008: de drie categorieën werknemers (met gezinslast, alleenstaande, samenwonenden) hebben recht op het hoogste forfaitair bedrag: 2,82 euro per uur. Het criterium van de gezinssituatie valt weg.

Impact op het wettelijk pensioen

- Voor periodes van 'voldoende' deeltijds werk recht op gedeeltelijk pensioen
- Gelijktelling voor sommige niet-gewerkte periodes: werkloosheid, ziekte, invaliditeit, verlofstelsels,...
- Vóór 2007: veel vrouwen geen toegang tot deeltijds pensioen omdat ze minder dan een derde van voltijdse baan hadden gewerkt
- Sinds 2007: personen met deeltijdse loopbaan krijgen toegang tot minimumpensioen
- Bepalende elementen pensioenberekening:
 - Gelijkgestelde dagen
 - Samendrukking deeltijdse arbeid tot voltijdse arbeid

Impact op het wettelijk pensioen

Gelijkstellingen

- Relatief verlies van pensioenrechten:
 - Deeltijdse werknemers met behoud van rechten zonder inkomensgarantie-uitkering (geen verlies bij werkloosheid na verlies van job)
 - Vrijwillig deeltijdse werknemers: degenen die in kader van maatregelen tot herverdeling arbeid hun prestaties vrijwillig hebben verkort : een in de tijd begrensde gelijkstelling (bonus van 5 jaar: bv. gelijkstelling voor 15 jaar voor werknemer die een derde werkte; vanaf 1 juni 1993)
- Geen verlies van pensioenrechten:
 - Onvrijwillig deeltijdse werknemers
 - Deeltijdse werknemers met behoud van rechten met inkomensgarantie-uitkering
 - Noch tijdens hun job noch na verlies van hun job

Impact op het wettelijk pensioen

Samendrukking gewerkte en gelijkgestelde dagen deeltijdse arbeid

■ Evolutie techniek van samendrukking

- Vóór 1955: geen
- 1955-1978: een halftijds gewerkt jaar = $312:2= 156$ dagen
- 1978-1992: idem maar met formule $(W/MW) + (AD/312)$
 - W =brutoloon; MW =gewaARBorgd minimumloon; AD =aantal dagen waarvoor gelijkstelling wordt verleend
- Vanaf 1992: twee bijkomende gegevens
 - Aantal uren dat men in bepaald jaar deeltijds heeft gewerkt
 - Aantal uren dat overeenstemt met een voltijdse tewerkstelling in de onderneming of de bedrijfstak waar men werkte (dit noemt men de "maatman")

➤ Gevolgen voor toegang tot pensioenrechten

Acties vrouwenbeweging

- Advies Commissie Vrouwenarbeid 1976
- Brochure FPS 'Le temps partiel n'est pas une solution' als reactie op brochure minister arbeid 1983 'Le travail à temps partiel, peut-être une solution pour vous?'
- Adviezen Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen + brochure 'Deeltijdse arbeid. Situatie en gevolgen op het gebied van arbeidsrecht en sociale zekerheid' (1998)
- Memoranda Vrouwenraad en vrouwenverenigingen

Tips voor overheid en sociale partners

- Structurele oplossingen om de negatieve gevolgen (voornamelijk in het nadeel van vrouwen) van deeltijdse arbeid weg te werken
 - Creëren van grote deeltijdbanen en/of (behoud) voldoende en flexibeler verlofstelsels (gelijkgesteld)
 - Verminderde sociale bijdragen op de lage lonen niet meer toepassen bij deeltijdse arbeid
 - Systeem van bijkomende uren geleidelijk brengen tot op het niveau van de overuren

Tips voor werknemers

- Bij de werkgever een aanvraag indienen om een voltijdse of grotere deeltijdse baan te krijgen
 - werkgever is verplicht werknemer in te lichten over iedere vacante betrekking die met de huidige overeenstemt
- Andere formules kiezen indien mogelijk:
 - werken in een sector met collectieve werktijdverkorting (bijvoorbeeld 36u/week)
 - thematische verloven
 - tijdskrediet